

Projectnummer: P09117
Projectnaam: Rijswijk Prinses Irenestraat

Stellers: Dhr. J. Deinum
Dhr. J. de Graaf

E-mail: projecten@expload.nl

Datum: 11-07-2025

Bezoekadres: Pascalweg 2^e
Postcode: 4104 BG, Culemborg
Telefoon: 0345 - 778990
E-mailadres: info@expload.nl
KVK: 54955890

Opdrachtgever: SENS real estate
Contactpersoon: Dhr. W. van der Sar

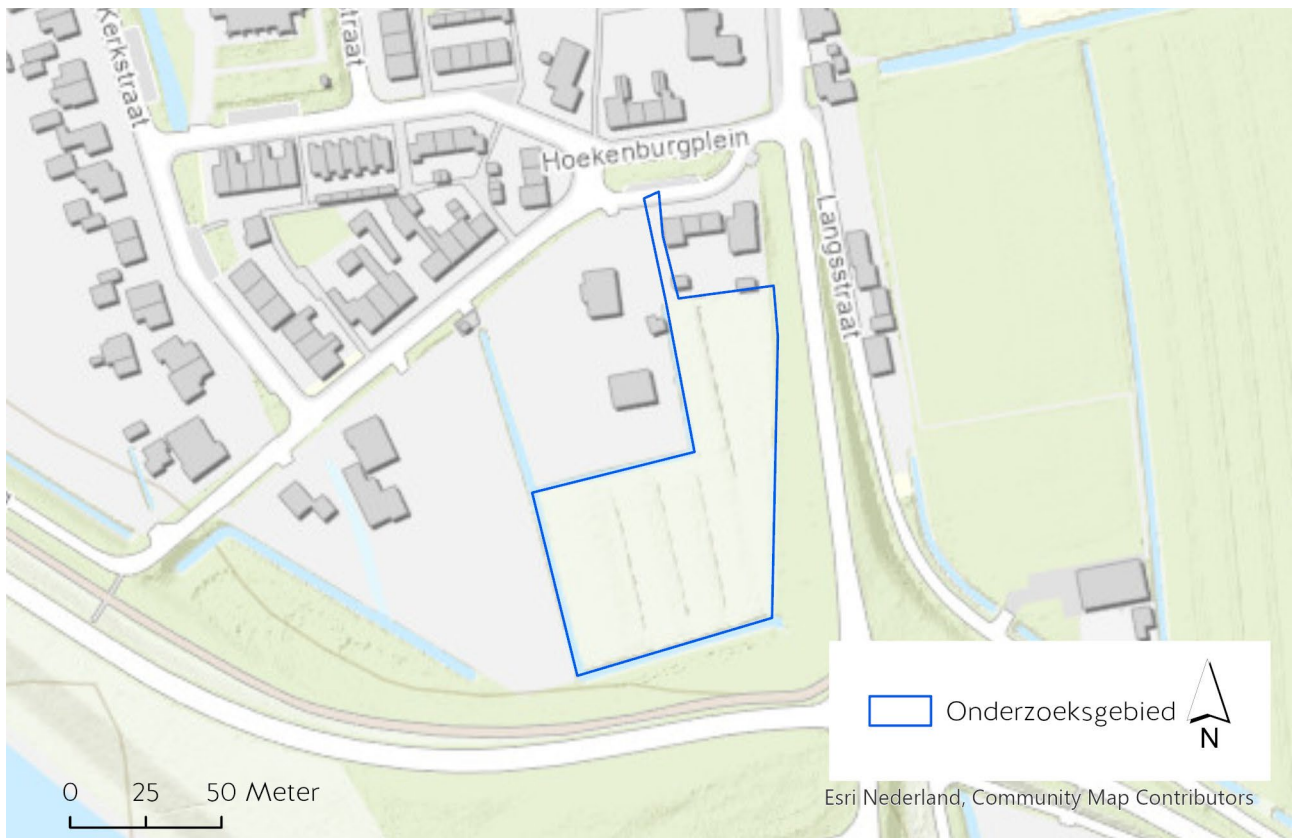
PROJECTMEMO

Onderwerp: Oriënterend onderzoek ontplofbare oorlogsresten Prinses Irenestraat Rijswijk

OPDRACHT EN AANLEIDING

Expload heeft op 30 juni 2025 van SENS Real Estate opdracht ontvangen voor een oriënterend onderzoek ontplofbare oorlogsresten uit de Tweede Wereldoorlog. Het onderzoeksgebied bevat een veld wat gelegen is aan de Prinses Irenestraat te Rijswijk en ligt in de gemeente Buren. Het onderzoeksgebied is weergegeven in figuur 1.

Aanleiding voor het onderzoek zijn voorgenomen grondroerende werkzaamheden met betrekking tot de realisatie van een woningbouwproject voor Rijswijk-Zuid. Voorafgaand aan deze werkzaamheden dient onderzoek te worden gedaan naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten en de eventuele risico's die in het kader van geplande werkzaamheden kunnen optreden. Zo kan, indien nodig, in een vroeg stadium bepaald worden of vervolgstappen nodig zijn.

Figuur 1 Onderzoeksgebied Expload

Figuur 2 Onderzoeksgebied op een historische topografische kaart uit 1955. Deze situatie komt overeen met de situatie WO-II

SITUATIE TWEEDE WERELDOORLOG EN HEDEN

Zoals te zien is op figuur 1 en 2 hebben er in de omgeving van het onderzoeksgebied wat veranderingen plaatsgevonden. In de periode 1933-1952 werd het Amsterdam-Rijnkanaal gerealiseerd, wat in de oorlog nog in aanbouw was. Ter hoogte van Rijswijk werd in het kanaal de Prinses Marijkesluizen aangelegd. Ruim na de oorlog, vanaf halverwege de jaren 'groeide het dorp Rijswijk uit tot een plaats met ongeveer 650 inwoners. Ook langs de oever van het Amsterdam-Rijnkanaal in zuidoostelijke richting werden woningen gebouwd en bedrijventerreinen aangelegd.

BEVINDINGEN

Expload heeft onderzoek gedaan op basis van bronnenmateriaal dat relatief snel beschikbaar is in het eigen bedrijfsarchief en in online databases. Hierna volgt een lijst met geraadpleegde bronnen en een beknopte beschrijving van de bevindingen.

Eerder uitgevoerd (voor)onderzoek

Expload heeft de VEO-bommenkaart geraadpleegd. Er is geen vooronderzoek uitgevoerd dat overlap heeft met het onderzoeksgebied. Wel is er een vooronderzoek met een onderzoeksgebied wat nagenoeg grenst aan het huidige onderzoeksgebied. Het betreft een vooronderzoek van Saricon met rapportkenmerk : '22S096-AO-02', en rapporttitel: 'Aanvullend Vooronderzoek Ontpofbare Oorlogsresten Prinses Marijkesluis'.

Uit dit rapport komt een bomafworp naar voren die is gemeld bij de kanaalbrug op 29 juli 1940. *De burgemeester van Maurik rapporteerde dat op 29 juli 1940 in de buurt van de Kanaalbrug te Rijswijk twee bommen werden afgeworpen, waardoor woningen beschadigd raakten. Eén bom zou onder de voorgevel van een dubbele woning zijn geschoten en niet zijn ontploft. Deze blindganger zou zijn ingeslagen bij een rij 'dubbele arbeiderswoningen'. Expload heeft via Wageningen GeoPortal¹ een luchtfoto geraadpleegd van 8 april 1945 om te zien of dit type woningen ten tijde van de oorlog aanwezig waren in het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied is op figuur 1 weergegeven in de rode cirkel. Op de luchtfoto zijn geen woningen in het onderzoeksgebied zichtbaar ten tijde van de oorlog. Zodoende zijn er geen indicaties dat dit bombardement in het onderzoeksgebied heeft plaatsgevonden.*

Figuur 3 Onderzoeksgebied op luchtfoto van 8 april 1945 (Sortiernr. R4-2203, luchtfotonr. 4174), Wageningen GeoPortal

¹ Wageningen GeoPortal is een online platform van Wageningen University & Research om luchtfoto's te kunnen raadplegen.

Meidagen 1940

Er is naar de Duitse opmars in de meidagen van 1940 gekeken om de gevechtshandelingen te onderzoeken in relatie tot het onderzoeksgebied. In het standaardwerk *'De operatiën van het veldleger en het oostfront van de vesting Holland mei 1940'* van het stafwerk, wordt beschreven hoe Rijswijk wordt ingenomen door het Duitse leger. Gruppe Brückner trok op 11 mei 1940 de Rijn over bij Arnhem om op te rukken naar Elst. Deze groep werd de volgende dag op 12 mei 1940 versterkt door andere eenheden, om vervolgens de stelling van de Nederlandse Brigade B in te nemen bij Ochten. Deze stelling bleek op 13 mei 1940 echter al ontruimd te zijn. Gruppe Brückner nam de stelling in, ondervond verder geen weerstand meer en rukte die avond zonder problemen op naar het gebied om Eck en Wiel-Maurik-Rijswijk.² Er zijn geen indicaties dat er grondgevechten in of nabij Rijswijk hebben plaatsgevonden tussen Nederlandse en Duitse troepen.

Bezettingsperiode

In een door Expload opgesteld overzicht van alle locatieverwijzingen uit het standaardwerk *En nooit was het stil... Kroniek van een luchtoorlog* (G.J. Zwanenburg, DMKLu 1990-1993) is gezocht naar een locatieverwijzing in en nabij het onderzoeksgebied. Hiervoor zijn Rijswijk en Wijk bij Duurstede als locaties aangehouden.³ Hieruit kwamen geen meldingen met deze plaatsnamen naar voren en daarom vormt het geen indicaties voor oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied.

Uit The National Archives (TNA) zijn de logboeken van de 2nd Tactical Airforce (2TAF) geraadpleegd. Dit onderdeel van de Royal Airforce was in de periode 1944-1945 gelast met het uitvoeren van tactische luchtaanvallen op doelen in onder andere Nederland. 2TAF richtte zich voornamelijk op vijandelijk transport op spoorlijnen en (water)wegen, maar ook op (vermoede) depots, troepenconcentraties en elk ander militair doelwit dat zij tegenkwamen. Aangevallen doelwitten werden gerapporteerd met vermelding van coördinaten in het Nord de Guerre (NDG) coördinatenstelsel. Dit waren kaartvakken van respectievelijk 1000 x 1000, 100 x 100 of 10 x 10 meter. Op 31 maart 1945 is er een luchtaanval gemeld op de steenfabriek ten noordoosten van Rijswijk. Deze fabriek, de Roodvoet, werd gebombardeerd door 36 Spitfires van Squadron No. 302, Squadron No. 308 en No. 317 met in totaal 36 x 500 lb. en 72 x 250 lb. brisantbommen.⁴ Reden hiervoor was een tip van de ondergrondse in Maurik, die aan de geallieerden lieten weten dat de Duitsers munitieschepen bij deze fabriek hadden gelost.⁵ Deze gebeurtenis vond plaats in kaartvierkant E.373770 en ligt 1 kilometer ten noordoosten van het onderzoeksgebied. Het vormt geen indicaties voor oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied.

Expload heeft naar voormalige mijnevelden gekeken in de buurt van het onderzoeksgebied. Hieruit is gebleken dat er geen mijnevelden in de omgeving van het onderzoeksgebied lagen en daarom zijn er geen indicaties voor mijnen in het onderzoeksgebied.

In de database van de studiegroep luchtoorlog (S.G.L.O.) met meer dan 6.000 locaties van vliegtuigcrashes en noodlandingen in Nederland, is gezocht naar neergekomen vliegtuigen nabij Rijswijk en Wijk bij Duurstede. Hieruit is gebleken dat er in de omgeving Wijk bij Duurstede één vliegtuigcrash heeft plaatsgevonden. Deze crash vond plaats op 20 april 1945 en betrof een Amerikaanse P-51 Mustang, die vlakbij steenfabriek de Bosscherwaarden is neergekomen na geraakt te zijn door Flak.⁶ Dit ligt op ongeveer 2,7 kilometer van het onderzoeksgebied vandaan en vormt daarmee geen indicatie voor oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied.⁷

---

² Stafwerk, *De operatiën van het veldleger en het oostfront van de vesting Holland mei 1940, hoofddeel III, deel 3, p. 87, 469, 581, kaart: Tussen Waal en Lek 1939-1945, (J. van Alphen 1984) p.15, 17.*

³ *En nooit was het stil... Kroniek van een luchtoorlog* (G.J. Zwanenburg, DMKLu 1990-1993).

⁴ *The National Archives, AIR 37 Inv, 718, sheet 2922.*

⁵ <https://www.oorlogsslachtofferswestbetuwe.nl/bombardement-roodvoet.html> (laatst geraadpleegd op 03-07-2025)
Tussen Waal en Lek 1939-1945, (J. van Alphen 1984) p.180.

⁶ *Flak verwijst naar 'Flugabwehrkanone', Duits luchtafweergeschut in WO-II.*

⁷ *Studiegroep luchtoorlog T5590 via: <https://www.verliesregister.studiegroepluchtoorlog.nl/ahome/lossregister/>*

Ook de database van WW2 allied aircraft crashes in the Netherlands, North Sea & English Channel, is geraadpleegd met betrekking tot neergekomen vliegtuigen, waarbij de locaties Rijswijk en Wijk bij Duurstede zijn aangehouden. Hier is nog een melding naar voren gekomen. Deze melding vond plaats op 22 februari 1944 en betrof een Amerikaanse B-17 Flying Fortress. Deze werd bij Münster in Duitsland al aangevallen door Duitse gevechtsvliegtuigen en geraakt door Flak, maar op de terugweg door Nederland werd het toestel nogmaals aangevallen door twee Duitse Messerschmitt Bf 109 vliegtuigen, waarna het een noodlanding maakte. Het toestel kwam tot stilstand in een drinkplaats voor vee in de uiterwaarden van de Nederrijn ten oosten van Wijk bij Duurstede.⁸ Deze locatie ligt 3,1 kilometer van het onderzoeksgebied vandaan en vormt geen indicaties voor oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied.

De website Vergeltungswaffen is geraadpleegd met betrekking op V1 en V2-wapens. Op deze website staat een overzicht van de lanceerinstallaties, vliegroutes en inslaglocaties van V1 en V2-wapens in Nederland. Tussen 1944 en 1945 vuurde Duitsland meer dan 8.000 Vergeltungswaffen (V-wapens) af vanuit Nederland. Veel kwamen er voortijdig neer in Nederland. De V1 was een onbemand straalvliegtuig met een explosieve lading van 850 kilogram. De V2 was vergelijkbaarder met een ballistische raket. Het lanceerde ook verticaal en had een explosieve lading van 738 kilogram. Het sloeg in met drie keer de snelheid van het geluid. Er is een geen melding van een neergekomen V-wapen in of nabij Rijswijk.

Bevrijding 1945

Er is naar militaire stafkaarten gezocht in de collectie Defense Overprints in de Library and Archives of Canada om mogelijke verdedigingswerken van het Duitse leger te lokaliseren die kort voor de bevrijding aanwezig waren. Hieruit komt voor dat volgens de kaart, opgetekend in november 1944 en zoals te zien is in figuur 4, bij Rijswijk en het Amsterdam-Rijnkanaal verdedigingswerken stonden opgesteld.

Ten noordwesten van het onderzoeksgebied stonden er Duitse stellingen, te kennen stukken luchtafweergeschut en luchtdoelmachinegeweren in aantallen van twee of drie in open opstelling opgesteld. Bij de sluisbrug stonden deze stukken ook, waaronder twee luchtafweerstellingen zonder geschutstukken op de dijk ten zuiden van het onderzoeksgebied.

Alhoewel er wel indicaties zijn van verdedigingswerken in en rondom Rijswijk, zijn er geen indicaties dat er in het onderzoeksgebied Duitse verdedigingswerken hebben gestaan.

---

⁸ Airwar via: <https://www.airwar4045.nl/> (laatst geraadpleegd op 07-07-2025).

<https://www.wijksnieuws.nl/lokaal/historie/934937/wie-weet-meer-over-de-noodlanding-van-de-b-17-vliegend-fort-o> (laatst geraadpleegd op 07-07-2025).

Figuur 4 Library and Archives Canada, Defense overprints, sheet 2922

Rijswijk is tijdens de algehele bevrijding van Nederland bevrijd op 5 mei 1945. Op dat moment lag de dichtstbijzijnde frontlinie in het zuiden net ten zuiden van de Waal, bij de plaats Wamel, op 11 kilometer afstand van het onderzoeksgebied. In het oosten lag de frontlinie tussen Wageningen en Rhenen, wat ligt op 16,5 kilometer afstand van het onderzoeksgebied.⁹ Derhalve levert de bevrijding geen indicaties op voor oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied.

Na-conflictperiode

Uit het archief van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD of EODD) is een overzicht geraadpleegd van locaties vanaf 1971 tot 2024 waar munitie werd aangetroffen. Dit overzicht bevat geen exacte coördinaten van de vindplaatsen en ruimingen, maar vermeldt een straat of adres. Deze bron duidt aan waar eerder in de genoemde periode explosieven zijn aangetroffen en is derhalve een belangrijke indicatieve bron in het onderzoek. Er zijn een paar munitiemeldingen gedaan in Rijswijk, waarvan allemaal geallieerde voorwerpen. De eerste melding, MORA 19710153, is gemeld op de oprit van de Prinses Marijkesluisweg en betrof een brisantgranaat van een 81mm mortier. Deze melding is 140 meter van het onderzoeksgebied vandaan. De tweede melding, MORA 19710165, is een vervolg op de vorige melding, omdat er meer munitie verwacht werd op locatie bij de Prinses Marijkesluisweg. Er werd echter verder niks meer gevonden.

Er zijn drie verschillende meldingen gedaan bij de steenfabriek de Roodvoet. Hierbij betreft MORA 20031308 een verschoten brisantgranaat van een 81 mm mortier met restanten van een schokbuis ontsteker. MORA 20041834 en MORA 20081650 betreffen allebei een brisantgranaat van een drie inch mortier met restanten van ontstekers, waarvan de laatste met zekerheid een schokbuis was.

Verder is er nog een melding, 20142361, gedaan van een Engelse No.36 Mills scherfhandgranaat op de overgang tussen de Nieuweweg en de Westkanaalweg, op 4,5 kilometer afstand van het onderzoeksgebied. Er zijn geen indicaties voor munitievondsten binnen het onderzoeksgebied.

⁹ Project44 via <https://map.project44.ca/> (laatst geraadpleegd op 04-07-2025).

CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Uit het oriënterend onderzoek blijkt dat er geen indicaties zijn van oorlogshandelingen binnen of in directe omgeving van het onderzoeksgebied. Expload adviseert dan ook om geen nader onderzoek te doen.

Expload adviseert om in geval van het onverwacht aantreffen van munitieartikelen tijdens de werkzaamheden het proces-schema onverwacht aantreffen van ontplofbare oorlogsresten te hanteren. Deze is als bijlage aan dit rapport toegevoegd.

Processchema onverwacht aantreffen ontplofbare oorlogsresten

